ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਕਿੱਥੇ ਹਨ?

ਸੁਖਵੰਤ ਹੁੰਦਲ

(sukhwanthundal123@gmail.com)

ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਫੈਲ ਗਏ ਜਾਂ ਫੈਲ ਰਹੇ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੀ ਚਰਚਾ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਹਰ ਪਾਸੇ ਹੈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਨਅਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁੰਗੜਨ, ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ "ਭੁਕਾਨਿਆਂ" ਦੀ ਫੂਕ ਨਿਕਲਣ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਕਾਲਰਾਂ ਵਾਲੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖੁੱਸਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਡੀਆ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਖਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੇ ਸਨਅਤੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਠੁੰਮਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵੱਡੇ ਛੋਟੇ "ਸਟਿੱਮੂਲਸ ਪੈਕਜ" ਐਲਾਨੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੇ ਜੋ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ: ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਵਲੋਂ 2000 ਦੇ ਸਟਾਕ ਕਰੈਸ਼ ਨੂੰ ਠੁੰਮਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਦੀ "ਸਨਅਤ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ" ਦਾ ਫੁੱਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣਾ, ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਬਦਲਵੀਆਂ ਦਰਾਂ (ਅਡਜਸਟੇਬਲ ਰੇਟਾਂ) ਉੱਤੇ "ਸਬ-ਪਰਾਈਮ" ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਲੈਣਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਅਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਸਨ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਫੂਕ ਨਿਕਲ ਗਈ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਫੂਕ ਨਿਕਲ ਗਈ ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ। ਪਰ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ, ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੋਲ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਹ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਲੱਛਣ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਅਸਲ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਨਹੀਂ। ਉਹਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦੀ ਅਸਲ ਜੜ੍ਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਧੀਨ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਮਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਢੰਗ ਇਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨ (ਓਵਰਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ), ਆਮ ਖਪਤ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਇਹ ਅਮਲ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰ ਸਕੀਏ।

ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ (ਸਟੈਗਨੇਸ਼ਨ): ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਧੁਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਕਮਾਏ ਮੁਨਾਫੇ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਅਗਾਂਹ ਕਮਾਏ ਮੁਨਾਫੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਗਾਂਹ ਇਨਵੈੱਸਟ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਵਾਧੂ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਦੌਲਤ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਅਮਲ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਾਧੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧਦੀ ਰਹੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪੜਾਅ ਅਜਿਹਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਧੀਮੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ (ਸਟੈਗਨੇਸ਼ਨ) ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਦਾ ਇਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕੁਲ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ – ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ

ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਅਤੇ ਅਰਧ ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ (ਅੰਡਰਇੰਪਲੋਏਮੈਂਟ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਕਮਾਏ ਮੁਨਾਫੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪੱਖੀ ਵਿਦਵਾਨ ਜੌਹਨ ਬੈਲੈਮੀ ਫੌਸਟਰ ਅਤੇ ਫਰੈੱਡ ਮੈਗਡੌਫ ਆਪਣੀ ਹੁਣੇ ਛਪੀ ਕਿਤਾਬ, *"ਦੀ ਗਰੇਟ ਫਾਈਨੈਂਸ਼ਲ ਕਰਾਈਸਿੱਸ"* ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਆਉਣ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

1. ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਇਸ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਢਲੇ ਸਨਅਤੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਓਂ ਉਸਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਮੌਜੂਦਾ ਸਨਅਤੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ।

2. ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਨਵੀਂ ਤਕਨੌਲੋਜੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣੇ ਨਾ ਆਉਣਾ ਜਿਹੜੀ ਤਕਨੌਲੋਜੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 1920ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੋਟਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਢ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹੁਲਾਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮੋਟਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਢ ਨਾਲ ਇਕੱਲੀ ਮੋਟਰਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਨਅਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਧੀ ਫੁੱਲੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾਲ ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲਾਂ, ਸੁਰੰਗਾਂ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਮੋਟਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਪੇਅਰਪਾਰਟਸ, ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਕੰਮਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। (ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਕਾਢ ਨੇ ਸਨਅਤ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਨਵੀਂ ਤਕਨੌਲੋਜੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੀ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਮੋਟਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਢ ਨੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ।)

3. ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਣਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤ ਵਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਖ੍ਰੀਦਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਉਤਪਾਦਨ (ਓਵਰਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ) ਦਾ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਕੈਪੇਸਿਟੀ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

4. ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਨਅਤ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਉੱਪਰ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਗਲਬਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਲਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਥਾਹ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਹਨਾਂ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮੌਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਿਖਰ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਆਧਾਰਤ ਛੋਟੀਆਂ ਫਰਮਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤਾਂ, ਉਤਪਾਦਨ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਲਾਉਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੰਟਰੋਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਇਜਾਰੇਦਾਰ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1930ਵਿਆਂ ਦਾ ਡਿਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਇਸ ਸੰਕਟ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਸੀ। ਪਰ ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਦੇ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਫੌਜੀ ਖਰਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੰਗ ਨਾਲ ਤਬਾਹ ਹੋਏ ਯੂਰਪੀਅਨ ਦੇਸ਼ਾਂ, ਜਾਪਾਨ ਆਦਿ

ਦੀ ਮੁੜਉਸਾਰੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬਚਾਈ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ 1950 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1970 ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ "ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਦੌਰ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ 1970ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਕਿਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਹੌਲੀ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੌਲੀ ਤੋਂ ਹੌਲੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ। ਜੇ ਅਸੀਂ 1930ਵੇਂ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (ਜੀ ਡੀ ਪੀ - ਗਰੌਸ ਡੁਮਿਸਟਕ ਪ੍ਰੋਡਕਟ) ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਵਲ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਿਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਵਾਲੇ 1930 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਵਾਧੇ ਦੀ ਔਸਤ 1.3 ਫੀਸਦੀ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਸੰਸਾਰ ਜੰਗ ਵਾਲੇ1940ਵਿਆਂ ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਵਾਧੇ ਦੀ ਔਸਤ 5.9 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, 1950ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 4.1 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, 1960ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 4.4 ਫੀਸਦੀ ਸੀ, 1970ਵਿਆਂ ਅਤੇ 1980ਵਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਰ 3.1 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਨ 2000 ਤੋਂ ਲੈਕ 2007 ਤੱਕ ਇਹ ਦਰ 2.6 ਫੀਸਦੀ ਸੀ।

ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਦਾ ਇਕ ਅਸਰ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਆਪਣੀ ਸੰਭਾਵੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਕੈਪੇਸਟੀ) ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਪੂਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 1975/76 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 2005/2006 ਤੱਕ ਦੇ ਤੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਔਸਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 81 ਫੀਸਦੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਾਲ 2001 - 2006 ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਔਸਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ 77 ਫੀਸਦੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਕੈਪੇਸਟੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ (ਸਟੈਗਨੇਸ਼ਨ) ਬਾਰੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ

1970ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੀ ਦਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਲਗਾਤਾਰ ਗਿਰਾਵਟ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਢੰਗ ਵਰਤੇ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ: ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਇਨਫਲੇਸ਼ਨ ਦੀ ਦਰ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਕੁਝ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਰਹੀ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਸੰਨ 1989 ਤੋਂ 1995 ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ 0.6 ਫੀਸਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਕਮੀ ਆਈ। ਸੰਨ 1995 ਅਤੇ 1999 ਦਰਮਿਆਨ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੰਨ 1947 ਤੋਂ 1967 ਦੇ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਵਕਫੇ ਵਿੱਚ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ 2.3 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਸਥਿਤੀ ਹੋਰ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2001 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 23.9 ਫੀਸਦੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਏਨੀ ਕੁ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਫੁੱਲ ਟਾਇਮ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵੀ 4 ਜਣਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਸਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਜੋੜ ਦਾ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1970 ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੁੱਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦਾ 53 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦੀਆਂ ਸਨ ਜਦੋਂ ਕਿ 2005 ਵਿੱਚ ਉਹ 45 ਕੁ ਫੀਸਦੀ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਰੋਧੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਵਰਤਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਕੰਮ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਂਵਾਂ ਉੱਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ 1980ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟ ਟਾਇਮ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਉੱਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ

ਉੱਤੇ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਾਲਮਾਰਟ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਕਿਊਬਿਕ ਵਿੱਚ ਵਾਲਮਾਰਟ ਦੇ ਇਕ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਅਰਬਿਟਰੇਟਰ ਇਸ ਸਟੋਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਕੁਲੈਕਟਿਵ ਐਗਰੀਮੈਂਟ (ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ) ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪ੍ਰੈਲ 2005 ਵਿੱਚ ਵਾਲਮਾਰਟ ਨੇ ਉਹ ਸਟੋਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿਰੋਧੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਾਫੀ ਘਟੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੰਨ 1980 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 20 ਫੀਸਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ/ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ 12 ਫੀਸਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰ/ਕਰਮਚਾਰੀ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ।

ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਉੱਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੀ ਅਸਾਵੀਂ ਵੰਡ ਹੋਰ ਤਿੱਖੀ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਉੱਪਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਦਿਆਂ *ਬਿਜ਼ਨਿਸ ਵੀਕ* ਦੇ ਫਰਵਰੀ 14, 2000 ਦੇ ਇਕ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾੜਾ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹੇਠਲੇ 20 ਫੀਸਦੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੌਮੀ ਆਮਦਨ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਨਕਮ) ਦਾ ਸਿਰਫ 4 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪਰਲੇ 20 ਫੀਸਦੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਕੌਮੀ ਆਮਦਨ ਦਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹੋਰ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ 1950 ਅਤੇ 1970 ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੇ 90 ਫੀਸਦੀ ਵਲੋਂ ਕਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਰ ਇਕ ਵਾਧੂ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ, ਉਪਰਲੇ 0.01 ਫੀਸਦੀ ਆਮਦਨੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੇ 162 ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਸੰਨ 1990 ਤੋਂ 2002 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਦਲ ਗਈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੇ 90 ਫੀਸਦੀ ਵਲੋਂ ਕਮਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਰ ਇਕ ਵਾਧੂ ਡਾਲਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉੱਪਰਲੇ 0.01 ਫੀਸਦੀ (ਤਕਰੀਬਨ 14,000 ਕੁ ਘਰ) 18,000 ਡਾਲਰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਸੰਨ 2001 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਉਪਰਲੇ 1 ਫੀਸਦੀ ਦੌਲਤਮੰਦਾਂ ਕੋਲ ਹੇਠਲੇ 80 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲ ਦੌਲਤ ਨਾਲੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਦੌਲਤ ਸੀ।

ਗਲੋਬਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਮਰੀਕੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧੇ ਦੀ ਘੱਟਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਨਿਪਟਣ ਲਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਜੋ ਦੂਸਰਾ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆ ਉਹ ਸੀ ਗਲੋਬਲਾਈਜੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ। ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਧੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਰਧ-ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ, ਗੈਰ-ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਜਾਂ ਪੂਰਵ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਖਿੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਮੰਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ (ਮਾਰਕੀਟ ਇਕਾਨਮੀ) ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖਪਤ ਲਈ ਕੁਝ ਨਵੀਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ, ਨਵੇਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਥਾਂਵਾਂ ਲੱਭੀਆਂ। ਫਰੀ ਟਰੇਡ, ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਸਰਮਾਏ ਦੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਪੂੰਜੀ ਉੱਪਰ ਲੱਗੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ, ਅਣਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਖਪਤ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਫੈਲਾਉਣ ਵਰਗੇ ਕੁੱਝ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤਕਰੀਬਨ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਨੇ ਕੁੱਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਠੁੰਮਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਮੰਡੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਨਵੇਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਕੈਪਿਸਟੀ) ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਦੀ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਵਾਧੂ ਪੈਦਾਵਾਰ (ਓਵਰਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ) ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਮਨਾਫਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੀ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਦੌਰ ਦੌਰਾਨ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਉਤਪਾਦਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਉੱਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਛੋਟਾਂ ਲਈਆਂ ਜਾ

ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ। ਕਈ ਸਨਅਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ ਅਤੇ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਠੇਕੇ ਉੱਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨੇ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਵਿਕਸਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਉੱਪਰ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।

ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਵਿੱਤੀਕਰਨ: ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਾਧੂ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ (ਪ੍ਰੋਡਕਟਿਵ ਕੈਪੇਸਿਟੀ) ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਲਈ ਵੱਡਾ ਸੰਕਟ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਰਮਾਇਆ ਕਿੱਥੇ ਇਨਵੈਸਟ ਕਰੇ। ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਗੁਡਜ਼ ਐਂਡ ਸਰਵਿਸਜ਼) ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨਅਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਾਧੂ ਉਤਪਾਦਕ ਯੋਗਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਹ ਸਰਮਾਇਆ ਕਿੱਥੇ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਿਵੇਂ ਲੰਘਿਆ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਣ ਲਈ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵੱਲ ਰੁਖ ਕੀਤਾ। ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਦੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਲਭ ਲਏ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ: ਸਟਾਕ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਰੰਸੀ ਦਾ ਵਪਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਂਡਾ ਦਾ ਵਪਾਰ, ਹੋਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖ਼੍ਰੀਦਣ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਕੇ ਮੁੜ ਵੇਚਣ, ਰੀਅਲ ਇਸਟੇਟ, ਇੰਸ਼ੋਰੈਂਸ ਦਾ ਖੇਤਰ ਆਦਿ। ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਇਆ ਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿੱਡੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਨ 1975 ਵਿੱਚ ਨਿਊ ਯੌਰਕ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਉੱਤੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ 1 ਕਰੋੜ 90 ਲੱਖ (19 ਮਿਲੀਅਨ) ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਨ 1985 ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਕੇ 10 ਕਰੋੜ 90 ਲੱਖ (109 ਮਿਲੀਅਨ) ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸੰਨ 2006 ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 160 ਕਰੋੜ (1600 ਮਿਲੀਅਨ) ਹੋ ਗਈ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ 60 ਅਰਬ (ਬਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਨ 1977 ਵਿੱਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ 18 ਅਰਬ (ਬਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਰੰਸੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਸੰਨ 2006 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਪਾਰ 18 ਖਰਬ (1.8 ਟਰਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 1960ਵਿਆਂ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 15 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਲਗਭਗ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸੰਨ 2005 ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਦਾ 40 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਨ (ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ) ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਕਮੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਕਦੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਮੁਨਾਫਿਆਂ ਦਾ 50 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਸਨਅਤੀ ਉਤਪਾਦਨ (ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ) ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ 2006 ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਿੱਸਾ 15 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿੱਤੀ ਲੈਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਪਾਰਕ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਗੋਂ ਕਈ ਗੈਰ-ਵਿੱਤੀ ਵਪਾਰਕ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਦੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਵੱਡੇ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਤੀ ਲੈਣ ਦੇਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸੰਨ 2006 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਅਮਰੀਕਨ ਕੰਪਨੀ ਐਟ ਡੀਅਰ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਆਮਦਨ ਉਸ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਵਿੱਤੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪਰਚੂਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਟੀ ਜੀ ਟੀ ਦੀ 15 ਫੀਸਦੀ ਕਮਾਈ ਉਸ ਦੇ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਾਲ ਮਾਰਟ ਨੇ ਵੀ ਬਿੱਲ ਪੇਅਮੈਂਟ, ਚੈੱਕ ਕੈਸ਼ ਕਰਨ, ਮਨੀ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਭੇਜਣ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਸਿਰਫ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਹੀ ਦਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਵਿੱਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਨੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਿਊਚਰਜ਼, ਆਪਸ਼ਨਜ਼, ਡੈਰੀਵੇਟਿਵਜ਼, ਹੈੱਜ ਫੰਡਜ਼, ਕੋਲੈਟਰਲ ਡੈੱਟ ਓਬਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ (ਸੀ ਡੀ ਓ), ਕੋਲੈਟਰਲਾਇਜ਼ਡ ਮਾਰਗੇਜ ਓਬਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ (ਸੀ ਐੱਮ ਓ) ਵਰਗੇ ਮਾਰਗੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜ ਆਦਿ। ਇੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਔਖਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਸਾਫ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਤੀ

ਸੰਸਥਾਂਵਾਂ ਵਲੋਂ ਵਿਕਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ (ਰੀਅਲ ਗੁਡਜ਼ ਐਂਡ ਸਰਵਿਸਜ਼) ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਸਮਝੌਤੇ ਹੀ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਆਪਾਂ ਫਿਊਚਰਜ਼ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਫਿਊਚਰਜ਼ ਦੋ ਧਿਰਾਂ (ਇਕ ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਅਤੇ ਇਕ ਖ਼੍ਰੀਦਣ ਵਾਲੀ ਧਿਰ) ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਿੱਥੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਇਕ ਵਸਤ ਨੂੰ ਮਿੱਥੀ ਕੀਮਤ ਉੱਪਰ ਵੇਚਣਗੇ/ਖ਼੍ਰੀਦਣਗੇ। ਜੇ ਉਸ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਉਸ ਵਸਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਉਸ ਵਸਤ ਦੀ ਕੀਮਤ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖ਼੍ਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਘਾਟਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਰ ਜਿਵੇਂ ਅਨਾਜ, ਕੌਫੀ, ਖੰਡ, ਸੰਤਰਿਆਂ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਅਤੇ ਤੇਲ ਅਤੇ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਫਿਊਚਰਜ਼ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਚਲਦੀ ਆਈ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਇਹ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖ਼੍ਰੀਦਣ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਬੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਣਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਾਰਮਰ ਨਾਲ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਰੀਕ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਮਤ ਉੱਪਰ ਕਣਕ ਖ਼੍ਰੀਦਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਲਵੇ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਕਣਕ ਇਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਮਤ ਉੱਤੇ ਮਿਲੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਬੇਕਰ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਫਿਊਚਰਜ਼ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਲ 2006 ਦੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਫਿਊਚਰਜ਼ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ 92 ਫੀਸਦੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ, ਮਿਉਂਸਪਲ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਂਡਾ ਬਾਰੇ, ਸਟਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ, ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਟਾਕ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇੰਡੈਕਸਾਂ ਬਾਰੇ।

ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਹਿਲੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਇਕ ਸਹਾਇਕ ਸਥਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਅਸਲ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਲਈ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਰਮਾਏ ਨਾਲ ਕੱਚਾ ਮਾਲ, ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਗੈਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਫਿਰ ਆਪ ਬਣਾਈਆਂ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਵੇਚ ਕੇ ਉਹ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮੁਨਾਫੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਲਏ ਕਰਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਿਆਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਜੋ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਬਣਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਵਿੱਤੀ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿਤੀ ਅਦਾਰੇ ਸਿਰਫ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਦਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਲਾ ਕੇ ਹੋਰ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਉਹ ਆਪ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸੰਨ 1981 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ 22 ਫੀਸਦੀ ਜਿੰਨਾ ਬਣਦਾ ਸੀ ਪਰ 1988 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੱਧ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ 42 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਨ 2005 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ 100 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਗਿਆ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪੱਧਰ ਉੱਪਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘੇ ਹਨ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣ ਲੈਣਾ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖੜੋਤ ਵਰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੈਂਬਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਢੰਗ ਵਰਤਣ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਲਿਵਿੰਗ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕਾਇਮ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਘਰੇਲੂ ਇਕਾਈਆਂ (ਹਾਊਸਹੋਲਡਜ਼) ਉੱਪਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਭਾਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ 1975 ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿੰਦੇ ਕਰਜ਼ੇ (ਕੰਜ਼ਿਊਮਰ ਡੈੱਟ), ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ੇਬਲ ਆਮਦਨ (ਟੈਕਸਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਆਮਦਨ) ਦਾ 62 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸੰਨ 2005 ਵਿੱਚ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਕਾਇਆ ਰਹਿੰਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡਿਸਪੋਜ਼ੇਬਲ ਆਮਦਨ ਦਾ 127 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਏ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਉੱਪਰ ਇਕ ਸੰਖੇਪ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਲਈਆਂ ਮਾਰਗੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਉੱਪਰ ਲਏ ਕਰਜ਼ੇ ਉੱਪਰ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਾਂਗੇ। ਲੋਕਾਂ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਲਿਆ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਸੀ। 1990ਵਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੈਕਿੰਡ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਆਦਿ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸੰਨ 1998- 2001 ਵਿਚਕਾਰ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਮੀਡੀਅਨ ਰਕਮ ਵਿੱਚ 3.8 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ 2001-2004 ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਵਾਧਾ 27.3 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਰਨ ਵਧੀ ਇਕੁਐਟੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਲੈਣ ਲਈ ਘਰ ਮਾਲਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕਣ ਲੱਗੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਸੰਨ 2001-2004 ਵਿਚਕਾਰ 45 ਫੀਸਦੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਘਰ ਮਾਲਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਜ਼ੇ ਚੁੱਕੇ।

9 ਅਕਤੂਬਰ 2008 ਨੂੰ ਬਿਜ਼ਨਿਸ ਵੀਕ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਉੱਪਰ ਛਪੇ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਉੱਪਰ 950 ਬਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਯੂ ਐੱਸ ਨਿਊਜ਼ ਦੇ ਵੈੱਬਸਾਈਟ ਉੱਪਰ 10 ਮਾਰਚ 2009 ਨੂੰ ਛਪੇ ਇਕ ਆਰਟੀਕਲ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਨ ਬੈਂਕਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਸਿਰ ਔਸਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ 8000 ਡਾਲਰ ਦਾ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮੀਡੀਅਨ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ 50, 233 ਡਾਲਰ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਉੱਪਰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਉਕਸਾਉਣ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੰਗ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਲੈਣਾ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਵੀਆਂ ਦਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡਾਂ ਉੱਪਰ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਭਰਮਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਆਜ਼ ਦੀ ਦਰ ਬਹੁਤ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 2 ਫੀਸਦੀ। ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵੀਹ -ਪੱਚੀ- ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਤੀਹ-ਬੱਤੀ ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ।

ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਲੜਖੜਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸਬਪਰਾਈਮ ਮੌਰਗੇਜਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਤੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਬਪਰਾਈਮ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਲੋੜ ਗੋਚਰੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਰਹੇਗੀ। ਸੰਨ 2000 ਦੇ ਸਟਾਕ ਮਾਰਕੀਟ ਕਰੈਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਈ ਅਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਠੁੰਮਣਾ ਦੇਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਘਟਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਨਵਰੀ 2001 ਅਤੇ ਜੂਨ 2003 ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਂਕ ਨੇ 12 ਵਾਰ ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ 6 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 1 ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਘੱਟ ਦਰਾਂ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਲਈ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਘਰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਵਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਇਜਾਦ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗੇਜ ਦੀ ਇਕ ਕਿਸਮ ਸੀ ਸਬ-ਪਰਾਈਮ ਮਾਰਗੇਜ। ਇਹ ਮਾਰਗੇਜ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਿਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਏਨਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਕ ਕਿਸਮ ਹੈ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਵੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗੇਜ ਲੈਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਕੁੱਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵਿਆਜ ਦੀ ਦਰ ਇਕਦਮ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦੀ 100 ਫੀਸਦੀ ਕੀਮਤ ਲਈ ਮਾਰਗੇਜ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਉਹ ਲੋਕ ਵੀ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਗੇਜ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਖ਼ਰੀਦਣ ਲੱਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉਹ ਬਦਲਵੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੇ ਰੇਟ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਫਾਈਨੈਂਸ ਕਰਵਾ ਲੈਣਗੇ ਜਾਂ ਘਰ ਨੂੰ ਵੇਚ ਕੇ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋਣਗੇ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਰਗੇਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਅਦਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੈਟਰਲ ਡੈਟ ਓਬਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ (ਸੀ ਡੀ ਓ), ਕੋਲੈਟਰਲਾਇਜ਼ਡ ਮਾਰਗੇਜ ਓਬਲੀਗੇਸ਼ਨਜ਼ (ਸੀ ਐਮ ਓ) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪੈਕਜ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰੇ ਇਨਵੈਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਜੇ ਮਾਰਗੇਜ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਦਾਇਗੀ ਨਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਘੱਟ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮਾਰਗੇਜ ਇਕ ਵੇਚਣ ਯੋਗ ਵਸਤ ਬਣਾ ਕੇ ਅਗਾਂਹ ਵੇਚ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗੇਜ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਫੀਸਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਆਮਦਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲੈਣਯੋਗਤਾ ਦੀ ਵੀ ਉਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਿੰਨੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦੇ ਸਿੱਖਰ ਵੇਲੇ ਅਕਤੂਬਰ ਤੋਂ ਦਸੰਬਰ 2005 ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਵਿੱਚ 11 ਖਰਬ (1.1 ਟਰਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਘਰਾਂ ਉੱਪਰ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕਰਜ਼ਾ 86.6 ਖਰਬ (8.66 ਟਰਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਉਤਪਾਦਨ (ਜੀ ਡੀ ਪੀ) ਦਾ 69.4 ਫੀਸਦੀ ਬਣਦਾ ਸੀ।

ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਫੈਲਦੇ ਇਸ ਭੁਕਾਨੇ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜੁੰਬਿਸ਼ ਦਿੱਤੀ। ਸੰਨ 2000 ਵਿੱਚ ਸਟਾਕ ਮਾਰਕੀਟ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਫੂਕ ਘਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ ਵਿੱਚ ਭਰੀ ਗਈ। ਸੰਨ 2005 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਘਰਾਂ ਦੀ ਸਨਅਤ ਵਿੱਚ 36 ਫੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਭੁਕਾਨਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਚਾਈ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭੁਕਾਨੇ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਫੁੱਲਦੇ ਨਹੀ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਾਟਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਭੁਕਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਫੂਕ ਉਦੋਂ ਨਿਕਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਸੰਨ 2006 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਵਿਆਜ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਅਡਜਸਟੇਬਲ ਦਰਾਂ ਉੱਤੇ ਲਈਆਂ ਸਬ ਪਰਾਈਮ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਉਸ ਪੜਾਅ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਜਿੱਥੇ ਇਹਨਾਂ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੇ ਵਿਆਜ਼ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਇਕ ਦਮ ਵੱਧ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਮਾਰਗੇਜਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਅਦਾ ਕਰਨੀਆਂ ਔਖੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਘਰ ਫੋਰਕਲੋਜ਼ ਹੋਣ ਲੱਗੇ ਭਾਵ ਘਰ ਮਾਲਕ ਕੋਲ ਮਾਰਗੇਜ ਦੀਆਂ ਅਦਾਇਗੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਬੈਂਕਾਂ ਕੋਲ ਜਾਣ ਲੱਗੇ। ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਸੰਨ 2007 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਸਬਪਰਾਈਮ ਮਾਰਗੇਜ ਇੰਡਸਟਰੀ ਕੁਲੈਪਸ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਸਬਪਰਾਈਮ ਮੌਰਗੇਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ 25 ਵੱਡੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਦੀਵਾਲਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਜੁਲਾਈ 2007 ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੀਅਰ ਸਟਰਨਜ਼ ਹੈੱਜ ਫੰਡ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੁਲ ਗਏ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ 10 ਅਰਬ (ਬਿਲੀਅਨ) ਡਾਲਰ ਦੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜ ਆਧਾਰਿਤ ਸਕਿਉਰਟੀਜ਼ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਅਮਰੀਕੀ ਵਿੱਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤਾਸ਼ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨਾਲ ਬਣਾਏ ਘਰ ਵਾਂਗ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਹੇਠਾਂ ਡਿੱਗ ਪਿਆ।

ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਬੈਂਕ ਜਾਂ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਅਦਾ ਹੋ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਰਗੇਜ ਆਧਾਰਤ ਸਕਿਉਰਟੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇਣੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਵਿੱਤੀ ਵਪਾਰਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਮਿਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਬੈਂਕ, ਵਿੱਤੀ ਅਦਾਰੇ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਇਨਵੈਸਟਰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਤੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੈਸਾ ਲਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਬਣ ਗਿਆ।

ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਵਿਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਇਸ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਅਸਲ ਆਰਥਿਕਤਾ (ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ) ਉੱਪਰ ਅਸਰ ਪੈਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੰਪਨੀਆਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਲੱਭਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮਾਰਚ 2009 ਵਿੱਚ ਆਈ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰਵਰੀ 2009 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ 8.1 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 14 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ 44 ਲੱਖ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀਆਂ ਖੁੱਸੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਰਚ 13 ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਬਾਰੇ ਆਈ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਫਰਵਰੀ 2009 ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਦਰ 7.7 ਫੀਸਦੀ ਸੀ।

ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਜੇ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਇਹ ਸੰਕਟ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਡੂੰਘਾ ਹੋਵੇਗਾ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਹਿਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ।

ਅੰਤਿਕਾ:

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਫੈਲ ਰਿਹਾ ਇਹ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਖੜੋਤ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਸਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਖੜੋਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਆਈ ਖੜੋਤ ਨੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਦੌਲਤ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਰੁਕਾਵਟ ਤੋਂ ਪਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹ ਹੋਰ ਦੌਲਤ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਾਂ ਚਲਦਾ ਰੱਖ ਸਕੇ ਪਰ ਇਹ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿੱਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਇਹ ਪਸਾਰ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਸਲ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜੋ "ਸਟਿਮੂਲੈੱਸ ਪੈਕਜ" ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਵ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਣ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਕਸਦ ਉਹਨਾਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੰਕਟ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਟਿੱਮੂਲੈੱਸ ਪੈਕਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਕੇਜ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਲਾ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਵਿੱਤੀ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਟਿੱਮੂਲੈੱਸ ਪੈਕਜਾਂ ਨਾਲ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਭਾਰ ਪਵੇਗਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਜੋ ਪੈਸਾ ਖਰਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਟੈਕਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉਗਰਾਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਮਾਜਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪੈਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਨਵੰਬਰ 2008 ਵਿੱਚ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਲੇਬਰ ਆਰਗੇਨਾਈਜੇਸ਼ਨ (ਆਈ ਐੱਲ ਓ) ਵਲੋਂ ਛਾਪੀ *ਗਲੋਬਲ ਵੇਜ ਰਿਪੋਰਟ 2008/09* ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ/ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਕਮੀ ਆਵੇਗੀ। ਨਤੀਜੇ ਵੱਜੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਪਾੜੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਸਿਫਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਸਟਿੱਮੂਲਸ ਪੈਕਜ ਦੇਵੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਨਖਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫਾਇਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ।

ਪਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਟਿੱਮੂਲੱਸ ਪੈਕਜ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਉਹ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਪੈਕਜ ਉਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੀਆਂ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਦੋਜਹਿਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਨ ਕਿ ਉਹ ਸੰਕਟ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਚੁੱਕੇ ਨਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕਟ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗਾਂਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਬੀਜ਼ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ। ***

ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਸ੍ਰੋਤ:

ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜੌਹਨ ਬਲੇਮੀ ਫੌਸਟਰ ਅਤੇ ਫਰੈੱਡ ਮੈਗਡੌਫ ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ:

Foster, John Bellamy and Magdoff, Fred (2009). The Great Financial Crisis: Causes and Consequences. New York: Monthly Review Press.

ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੈ:

Bello, Walden (2009). The Global Collapse: a Non-orthodox View. Available at http://www.monthlyreview.org/mrzine/bello200209.html

Bradley, A. Blakeman (2009). Consumer Credit Card Debt Is the Next Economic Shoe to Drop in Financial Crisis. Available at http://www.usnews.com/articles/opinion/2009/03/10/consumer-credit-card-debt-is-the-next-economic-shoe-to-drop-in-financial-crisis.html

Foster, John Bellamy and Robert McChesney (2000). Working-Class Households and the Burden of Debt. Monthly Review, 52 (1), 1-11.

Parks, James (2008). Global Wages Decline; U.S. Income Gap Worst of Developed Countries. Available at http://blog.aflcio.org/2008/11/25/global-wages-decline-us-income-gap-worst-of-developed-countries/

Shierholz, Heidi (2009). Unemployment at highest rate in over 25 years. Available http://www.epi.org/publications/entry/jobspicture_20090306/

Silver-Greenbert, (2008). The Next Meltdown: Credit-Card Debt. Available at http://www.businessweek.com/magazine/content/08_42/b4104024799703.htm

Yates, Michael D (January 14, 2009). Employee Free Choice Act. Available at http://www.amazon.com/gp/blog/post/PLNKAUH1JE8WYF3B

Yates, Michael D (2004). Workers Looking for Jobs, Union Looking for Members. Monthly Review, 53 (11), 36-48.

Yates, Michael D (2002). Economic Crisis and the Crisis of US Labor. Monthly Review, 55 (11), 47-55.